

Poslední řepná kampaň v kvótovém režimu

Ohlédněme se nyní, v průběhu kampaně 2016/2017, za řepařským rokem 2016. Ten pro řadu pěstitelů již skončil jejich dodávkou cukrovky, jiní na svou sklizeň a dodávku stále čekají a jejich řepařský rok se uzavře třeba až v lednu. Zkusme trochu předvídat, jak to letos dopadne, i když zpracování řepy je stále před námi a realizace cukru a biolihu z naší cukrové řepy bude probíhat až do podzimu 2017.

Letošní kampaň bude zřejmě ve znamení nejistoty a překvapení, ať už po stránce agronomické nebo ekonomické. Výnosy na mnoha honech lze hůře predikovat s ohledem na velkou regionální rozdílnost dešťových srážek, proto bude opět běžné rozmezí 50–100 t.ha⁻¹ při standardní cukernatosti 16 %, vliv bude mít raná a pozdní sklizeň. Stránka ekonomická také prozatím velkou jistotu v lepším zpeněžení nenaznačuje, protože ceny cukru jsou stále pod magickou hranicí 450 €t⁻¹ bílého cukru, kdy je možné teprve doplatky dopočítávat. Aktuální ceny na trhu EU jsou v rozmezí 425–435 €t⁻¹. U biolihu je situace obdobná, zaznamenáváme kolísání od 44 po 56 €hl⁻¹ ethanolu, pro nás by byly zajímavé ceny 56–60 €hl⁻¹. V tuto chvíli jsou pro pěstitele jistotou pouze minimální garantované ceny dojednané mezi Svazem pěstitelů cukrovky a výrobcí cukru – cukrovary.

Vliv na konečný výnos kromě termínu sklizně bude mít určitě i termín osevu, který byl letos na přelomu března a dubna. Předchozí dva roky jsme si zvykli na časnější počátek výsevu od 8. do 15. března, rok 2016 s ohledem na půdní vlhkost v povrchových vrstvách a vyzrállost ornice byl o málo pomalejší, setí však proběhlo většinou v optimálních podmínkách.

Průběh vegetace v roce 2016

Od zasetí měla cukrová řepa příznivé podmínky. V průběhu května a června cukrovka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku byla dokonce několikanásobně větší a rychlejší v růstu než třeba v Německu, Belgii a Nizozemsku, kde panovalo chladno a vlhko a i v dosévání byli naši sousedé vlivem dešťů pomalejší. Až do poloviny srpna drobné mírné deště držely chrást řepy v plné síle a fotosyntetické aktivitě. Kořen díky tomu stačil dostatečně narůst. Úhrny srážek do této doby však vůbec nekompenzovaly nedostatek vody z roku 2015 a od poloviny srpna do poloviny září již cukrovka na mnoha místech strádala, někde stále strádá suchem, chrást z větší části odumřel a je pod víceletým průměrem, stejně tak i hmotnost kořene, jak ukazuje poslední vzorkování

Tab. I. Záříjové vzorkování v cukrovaru Dobrovice, porovnání roku 2016 s víceletým průměrem a předchozími ročníky

Rok	2013	2014	2015	2016	Pětiletý průměr
hmotnost kořene (g)	710	726	657	681	736
hmotnost chrástu (g)	492	374	291	376	443
cukernatost (%)	16,6	17,43	16,73	18,39	16,9

cukrovaru Dobrovice (tab. I.). Pozitivní zjištění je prozatím u cukernatosti, která již ve vzorkování překročila 18 % a první dodávky z praxe vykazovaly nejčastěji cukernatost 18,5–20 %, čili velmi vysokou, což by mělo napomoci při přepočtu výnosu na základní jakost 16 %. Nejdůležitější hmotnost kořene je sice pod víceletým průměrem, ale lepší oproti suchému ročníku 2015. Proto lze čekat lepší výsledky než v roce 2015. V Čechách je odhadován výnos standardní řepy kolem 82 t.ha⁻¹ (při 16% cukernatosti) a skutečná cukernatost by měla být zhruba 18,5 %, výnos bílého cukru bude v rozmezí 11,5–12 t.ha⁻¹ a polarizačního cukru téměř u hodnoty 13 t.ha⁻¹.

Gradující půdní sucho a cukrová řepa

Rok 2015 byl velmi suchý, s MZe jsme řešili dotace na sucho do mnoha plodin. Letošek patrně nebude o moc lepší, protože na přelomu srpna a září byla půdní vlhkost v řepařských půdách často jen na 10 % i níže. Slabé srážky roku 2016 jen zakryly kritický nedostatek vláhy v půdě a podzemních vod. V některých oblastech však byly deště vydatné a lokální rozdíly ve srážkách byly i 100 mm během jednoho dne. Suché oblasti trpí suchem dále. Potřeba deště do profilu je alespoň 50 mm. Napomoci dobré vegetaci řepy samozřejmě lze, ale srážky jsou rozhodující. Suchu lépe odolávají rostliny velmi dobře zásobené NPK, huminovými kyselinami a fulvokyselinami, důležitý je i hořčík, v praxi je již zaveden také aktivní kyslík pomáhající při utužení půd. Technicky lze částečně eliminovat sucho podrýváním řepy, což je i jedna z půdoochranných technologií, a kypřením za vegetace – plečkováním, dlátováním. Více asi udělat nemůžeme, pouze se v suchém období více zaměřit na listovou výživu v kombinaci s fungicidy. A následně zase čekat na dešť.

Ekonomika cukrovky a zlom v roce 2017

O úspěchu a dalším pěstování či nepěstování cukrové řepy nakonec rozhoduje ekonomika produkce a míra rentability. Jednotkové náklady na 1 t produkce uvádí tab. II. Tyto údaje kalkuloval ÚZEI a lze je z praxe potvrdit. Naším cílem je realizovat 1 t cukrovky za částky vyšší než nákladové! Nad 790 Kčt⁻¹ po započtení podpory – pak bude produkce udržitelná.

Je třeba si uvědomit, že k přechodu na volný trh dojde na podzim 2017 a řepa z osevu 2017 již přijde do tohoto prostředí.

Tab. II. Náklady na vypěstování 1 t cukrové řepy (zdroj: ÚZEI)

Rok	Náklady (Kč.t ⁻¹)	Rok	Náklady (Kč.t ⁻¹)	Rok	Náklady (Kč.t ⁻¹)
2010	744	2012	857	2014	794
2011	704	2013	814	2015	827
Průměr let 2010–2015					790

Proto bude nutné správně nastavit kupní smlouvy, které by měly vycházet z uzavřené Mezioborové dohody mezi Svazem pěstitelů cukrovky ČR a ČMCS. V zahraničí je situace obdobná a kupní smlouvy se nyní nelehce vyjednávají.

I když je ekonomika sektoru velmi neuspokojivá a pro řepáře jsou dnes velmi důležité a nezbytné dotace, zaznamenáváme v Evropě navýšení ploch cukrovky pro kampaň 2016/2017 a vyčkávání na zlom do volného trhu v září 2017. Zřejmě dojde i k navyšování v osevu 2017. Osevní plocha řepy v EU v roce 2015 byla 1 329 570 ha, v roce 2016 činí 1 381 000 ha. Ve všech členských státech CIBE, vč. Švýcarska a Turecka, byl meziroční vzestup z 1 622 841 ha na 1 759 000 ha. Navýšení ploch cukrovky v České republice dosahuje 2–7 %. Výměru řepy v jednotlivých státech a první odhad výnosů pro rok 2016/2017 uvádí tab. III.

Zachování dotací do cukrovky je nezbytné!

Pro udržení pěstování cukrové řepy jsou naprosto nezbytné dotace v rámci citlivých komodit, které činí 450 mil. Kč (přibližně třetinu z původní výše dotací pro cukrovku 1,2 mld. Kč). Dotace by určitě měly být zachovány nebo povýšeny, např. na úroveň Polska (400 €·ha⁻¹ cukrovky), pozitivní je jejich nynější spravedlivé rozdělení na každý osetý hektar. Společně s MZe a ÚZEI o rentabilitě pěstování řepy stále a nyní s pochopením obou stran jednáme. Rok 2014 byl posledním rokem výplaty „oddělené platby za cukr“ dané historicky a od roku 2015 jdou dotace do sektoru na aktivní pěstitelé cukrovky. Pěstitelé byli zvyklí na finanční injekci ve formě 350–380 Kč·t⁻¹ pro cukrovku A. Nově je odsouhlaseno pouze 450 mil. Kč a platba je vyplácena na osetou plochu pro všechnu cukrovku. Výše dle plánu měla být minimálně 7 200 Kč·ha⁻¹, ale s ohledem na meziroční pokles ploch z roku 2014 na 2015 (o 11–12 % v Čechách a o několik set hektarů na Moravě a ve Slezsku) o 5 tis. ha se suma dělila nižší plochou a dotace za rok 2015 tak byla ca 7 800 Kč·ha⁻¹, za rok 2016 bude částka mírně nižší. Je a bude to však nejnižší dotace z nových členských zemí, výrazně nižší zejména ve srovnání se Slovenskem a Polskem. Přehodnocení je možné až v roce 2016 a 2017 a ke zlepšení podmínek by mohlo dojít až pro osev 2018. **Po přepočtu činí současné dotace zhruba 100 Kč·t⁻¹ cukrové řepy oproti dřívějším 380 Kč·t⁻¹ cukrové řepy. Tato smutná fakta bohužel rozporovat nelze. Změnit? Možná.**

Do původní 1,2 mld. Kč jdoucí do cukrovky se nyní kromě řepy schová i podpora dalších plodin (ovoce, zeleniny, brambor, chmele a proteinových plodin) a zbylé více než 2 mld. Kč v citlivých komoditách míří k chovu skotu, který je v krizi. Není záměrem, aby spolu soupeřila o dotace rostlinná a živočišná výroba, ale měly by být nastaveny srovnatelné podmínky z pohledu konkurence komodit mezi sebou a zejména mezi sousedními státy. Dnes se musíme bohužel naučit hospodařit se zhruba třetinou původních dotací. Spásou pro všechny citlivé komodity by bylo navýšení podílu dotací do těchto komodit z 15 na 25 %, což by opět musel schválit Brusel. Podpora pro řepu by se pak ale dostala alespoň na úroveň podpory v Polsku, kde naznačují expanzi řepářství ve volném trhu po roce 2017.

Výhled EK do roku 2025 a konkurenceschopnost řepy

V rámci Evropské komise (EK) jsou aktualizovány modely a právě jeden z nich porovnává rok 2015 s rokem 2025, k jakým změnám by během tohoto období mělo dojít. Cukrová řepa je součástí těchto materiálů, které predikují vývoj do roku 2025.

Tab III. První odhad výnosů bílého cukru a osevní plocha cukrové řepy v Evropě v roce 2016 (zdroj: statistika CIBE)

Stát	Výnos cukru (t·ha ⁻¹)	Osevní plocha (ha)	Stát	Výnos cukru (t·ha ⁻¹)	Osevní plocha (ha)
Belgie	11,6	59 000	Nizozemsko	12,9	70 000
Česko	10,8	60 000	Polsko	10,5	201 000
Dánsko	12,4	32 000	Rakousko	10	43 000
Finsko	7,4	12 000	Rumunsko	6,3	24 000
Francie	12,5	403 000	Slovensko	8,5	22 000
Chorvatsko	7,4	24 000	Španělsko	12,8	37 000
Itálie	9,5	34 000	Švédsko	10,4	31 000
Litva	8,37	15 000	Švýcarsko	12,75	20 000
Maďarsko	8,03	15 000	V. Británie	12,84	83 000
Německo	12,6	290 000	Turecko	7,67	300 000
CIBE				10,92	1 759 000

U cukrovky a u cukru by měla přetrvávat nižší cena, i když se zásoby cukru stále snižují. Předpoklad budoucí ceny je kolem 500 €·t⁻¹ bílého cukru. Nadále by měly stoupat výnosy a mělo by se vyprodukovat více cukru na menší ploše. EK předpokládá snížení ploch cukrovky z 1,6 mil. ha na 1,4 mil. ha. Řepaři a cukrováři však mají jinou představu: větší plochu a větší výrobu! I třeba s menší profitabilitou, rozhodující bude objem výroby a ředění fixních nákladů. Produkce bílého cukru by měla do roku 2025 stoupnout min. o 5 %. Kalkuluje se s výnosy nad 80 t·ha⁻¹ při standardní jakosti. Růst výnosů meziročně vlivem šlechtění a správné agronomické praxe je okolo 2–3 %, fyzicky to představuje min. 1–1,5 t·ha⁻¹, cukrová řepa je tak jedinou plodinou s takovou rychlostí nárůstu jednotkových výnosů.

Do roku 2025 by se EU měla stát opět exportérem cukru, otázka cukru a cukrovky bude bedlivě sledována EK, zejména konkurenceschopnost cukrovky v porovnání s pšenicí. Podporováno bude kolektivní vyjednávání. Budoucí ceny za řepu se dostanou do rozmezí od 23 €·t⁻¹ za průmyslovou cukrovku až po 30 €·t⁻¹ za řepu na produkci cukru. Řada cukrovarnických společností však ani nebude cukrovou řepu rozlišovat podle toho, k jakému dalšímu užití půjde. Nastaví se jednotná cena pro řepu jdoucí ke zpracování.

Zajímavý je pohled EK na změnu ve struktuře plodin, tuto změnu chápe EK jako změnu v kombinaci plochy a výnosu. Víze EK předpokládá růst u cukrovky pouze +2 %, naproti tomu u pšenice +34 % a u jarního ječmene +17 %. Kukuřice by měla vzrůst také, a to o 13 %, řepka o 9 % a slunečnice o 6 %. Cukrová řepa tak má ve výhledu bohužel nejnižší procentní nárůst. Je však nutné zdůraznit, že je to jen výhled, realitu můžeme a musíme ovlivňovat. Představa EK se bude muset signály z praxe z jednotlivých členských zemí výrazně usměrnit, aby nedošlo ke stavu, že by rostlinná výroba v ČR byla zaměřena jen na obilniny a řepku. To by dlouhodobě udržitelné nebylo a není to určitě ani představa MZe, které může intervenovat a nasměrovat rostlinnou výrobu v ČR rozumnou cestou, v což věříme. Pestrost plodin v osevních postupech, mimo jiné zachováním pěstování cukrové řepy, zajišťuje dlouhodobě udržitelné hospodaření na orné půdě.

Jan Křováček, SPC Čech